

DOI [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-15\(44\)-165-179](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-15(44)-165-179)
УДК 331.5

Смутчак Зінаїда Василівна,
доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту та економіки
Льотної академії Національного авіаційного університету.
Кропивницький, Україна.
ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-6079-9227>
zinulechka@ukr.net

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті розкрито сутність соціального підприємництва. Охарактеризовано етапи розвитку соціального підприємництва в Україні. Діяльність соціальних підприємств є вигідною для макроекономічного розвитку кожної країни, оскільки ця діяльність дає можливість зменшити частину державних витрат на вирішення проблем соціально незахищених людей, їх працевлаштування та суспільної адаптації. Визначено основні складові соціального підприємництва. Увага акцентована на питанні гендерної нерівності в соціальному підприємстві. Соціальні підприємства покликані задовольнити ті потреби членів громади, які не може задовольнити державний сектор, а приватний – ігнорує. Це є нішею для діяльності соціальних підприємств. Саме місцеві громади отримують основну користь від розвитку соціального підприємництва. Розвиток соціального підприємництва в Україні є процесом тривалим, масштаб і темпи якого неможливо прогнозувати, що пояснюється децентралізованим характером цих процесів. Значний негативний вплив на поширення соціального підприємництва в Україні спричиняє брак нормативно-правової бази, що регулювала б діяльність соціальних підприємств, а також незначний обсяг інформації в ЗМІ про діяльність численних підприємців-ентузіастів. Процес популяризації соціального підприємництва можна прискорити шляхом проведення активної соціально-економічної політики, розгляду йог формування як важливого самостійного напряму політики соціально-економічних реформ. Саме нарощення активності громадян через створення соціальних підприємств, їхня співпраця з владою дозволить розпочати в Україні вирішення такої надзвичайно актуальної проблеми, як побудова соціальної держави та громадянського суспільства.

Ключові слова: соціальне підприємництво; соціальна економіка; соціальна відповідальність; бізнес; гендерна нерівність.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Останніми роками соціальне підприємництво перетворилося на дуже важливий та ефективний інструмент вирішення соціальних проблем, як для громадянського суспільства, так і для малого та середнього бізнесу нашої країни. Зростання актуальності цієї теми для України обумовлена, по-перше, реакцією суспільства на соціальні, економічні та політичні виклики, які пов'язані із російською військовою агресією проти України, та, по-друге, – з процесом реформування країни в цілому. Задля підтримки сталого розвитку соціального підприємництва, яке буде сприяти демократизації та стабілізації України, необхідна консолідована підтримка міжнародних донорів та системне сприяння розвитку цієї сфери з боку української держави.

Соціальне підприємництво – це відносно молодий інструмент бізнесу в Україні, який через інноваційні концепти реагує на соціальні виклики, створює додаткову соціальну цінність та, водночас, генерує дохід для свого подальшого розвитку. Одна з основних винагород для соціального підприємця – це визнання його місії та результатів роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливий внесок у розробку та аналіз проблем, пов'язаних з розвитком соціального підприємництва внесли вчені С. Алворд, Г. Діс, Б. Дрейтон, Дж. Майр, І. Марті, М. Маклін, А. Передо та інші. Проблеми соціального підприємництва та дослідження соціальних аспектів підприємництва знайшли своє висвітлення та відображення в працях вітчизняних дослідників і, зокрема З. Галушки, О. Кіреєвої, В. Удодової, В. Шаповал, В. Боброва, Г. Осовська, Д. Розенберга, О. Сандакова, Е. Уткіна та ін.

Однак переважна більшість наукових праць потребують радикального переосмислення з позицій можливостей їх використання за принципово нових умов господарювання України.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті полягає у з'ясуванні сутності поняття соціального підприємництва, дослідження його стану розвитку в Україні та інших аспектів, зокрема гендерного.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**: розкрити сутність соціального підприємства, його складові; дослідити особливості його розвитку в Україні.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

На даний час соціальне підприємництво не є достатньо розвиненим видом діяльності в Україні. Однією з причин такої ситуації є недостатній рівень знань як у громадському, так і в державному та бізнес-секторах про сутність соціального підприємства, його відмінність від інших форм підприємництва, роль у розвитку суспільства і місцевої громади.

Як показує світова практика, незважаючи на суттєве зростання витрат у суспільних фондах споживання переважної більшості країн, підвищення рівня соціальної відповідальності бізнесу, активізацію діяльності організацій третього сектору економіки, багато гострих соціальних проблем так і залишаються нерозв'язаними. Це свідчить про недостатню ефективність традиційних способів, які використовують державні, приватні та неприбуткові організації для подолання бідності, безробіття, інших проблем уразливих категорій населення, і обумовлює пошук нових форм організації надання соціальних послуг. Однією з них і стало виникнення феномену «соціальне підприємництво» [1].

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для вирішення поставленої мети використано теоретичні методи наукового дослідження: *аналітичний* – для збирання, узагальнення та обробки наукової інформації щодо стану розвитку соціального підприємництва в Україні; *економіко-математичний, статистичний* – з метою порівняльної оцінки тенденцій соціального підприємництва в Україні; *табличний* – для візуальної інтерпретації теоретичних положень, отриманих результатів дослідження; *узагальнення* – для формулювання висновків за результатами досліджень.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Соціальне підприємництво називають еволюцією бізнесу або навіть революцією для неприбуткової діяльності. Революцією тому, що це явище надає можливість неприбутковим організаціям самим забезпечувати собі ресурси для функціонування, а не бути жебраками. Соціальне підприємництво також не виключає прибутковості, але пріоритети для нього зовсім інші. На першому місці для таких підприємств є вирішення соціальних проблем або створення соціальної цінності для допомоги суспільству. Для цього використовуються ефективні бізнес-моделі, які забезпечують сталий розвиток підприємству [1].

Слід зауважити, що соціальне підприємництво виникло як відгук на

хронічні соціальні проблеми: безробіття, бідність, роз'єднаність громади тощо. Соціальні підприємства покликані задовольнити ті потреби членів громади, які не може задовольнити державний сектор, а приватний – ігнорує. Саме це є нішею для діяльності соціальних підприємств. Саме місцеві громади отримують основну користь від розвитку соціального підприємництва. Соціальне підприємництво допомагає надавати державні послуги в новий спосіб та задовольняти потреби громади; створювати робочі місця; збагачувати професійний досвід людей, які працюють на соціальних підприємствах, задля подальшого працевлаштування за сучасних ринкових умов; розвивати громади, залучаючи до громадського життя соціально вразливі та маргіналізовані групи населення, забезпечуючи їхніх членів роботою; розширювати активність громадян, які можуть самостійно вирішувати свої проблеми та брати відповідальність за своє життя; посилювати увагу до соціально незабезпечених груп населення, не стільки надаючи їм благодійну допомогу, скільки забезпечуючи їх корисною соціально значущою роботою; відроджувати сільські та міські території та поліпшувати їхню соціальну інфраструктуру тощо [2], [3], [22].

Розвиток соціального підприємництва в Україні можна розділити на три етапи. Першим етапом слід вважати період 1991–2010 рр., коли перші міжнародні донори (наприклад, USAID) почали реалізовувати концепцію соціального підприємництва в Україні та дбати про повільний, але безперервний розвиток цього сектору. У 1991 було прийнято Закон України № 875-12 «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», який досі є діючим та передбачає додаткові переваги для ведення підприємницької діяльності людьми з інвалідністю. Цим законом забезпечується діяльність спеціального фонду, який займається фінансуванням бізнес-ініціатив таких громадян України. Таким чином закон надав поштовху для розвитку соціального підприємництва, але сама бізнес-діяльність людей з інвалідністю не отримала у суспільстві назву «соціальне підприємництво» [7], [21].

Перші публічні використання назви «соціальне підприємництво» в Україні датуються 2004 роком, а точніше, часом впровадження проекту «Мережа громадської дії в Україні» (UCAN) у 2004–2008 роках, який фінансувався Агентством США з міжнародного розвитку (USAID: United States Agency for international Development) та впроваджувався Інститутом Сталих Спільнот (ISC: Institute for Sustainable Communities). Внаслідок цього проекту була проведена серія тренінгів та надана фінансова підтримка 28 соціальним підприємствам, деякі з яких досі працюють. Один з них –

Літературно-меморіальний музей М. Булгакова, бізнес-модель якого побудована таким чином, що частина прибутку спрямовується до благодійного фонду, який сприяє діяльності музею [7], [21].

Другим етапом розвитку соціального підприємництва в Україні можна вважати період з 2010–2016 рр., який характеризувався створенням консорціумів, розвитком окремих програм та першими публікаціями на цю тему. Так, у 2010 році було створено Консорціум «Сприяння розвитку соціального підприємництва в Україні». До консорціуму увійшли British Council, «East Europe Foundation», «International Renaissance Foundation», «PricewaterhouseCoopers» та Erste Bank. Наслідком діяльності консорціуму стало проведення тренінгів для тренерів з соціального підприємництва, відкриття трьох ресурсних центрів розвитку у Києві, Донецьку та Львові, а також запуск спеціальної програми кредитування соціальних підприємств [7].

Відмітимо, що діяльність соціальних підприємств є вигідною для макроекономічного розвитку кожної країни, оскільки ця діяльність дає можливість зменшити частину державних витрат на вирішення проблем соціально незахищених людей, їх працевлаштування та суспільної адаптації. Соціальне підприємництво має такі складові:

а) соціальна проблема, яка тривалий час існує в суспільстві через обмежений доступ певної цільової групи до фінансових та політичних ресурсів для її вирішення;

б) розробка та впровадження механізму інноваційного вирішення проблеми, яка порушує стабільний, але несправедливий баланс;

в) створення нового, стійкого балансу, що вивільняє ресурси для згаданої цільової групи і передбачає краще майбутнє не тільки для цих людей, а й для суспільства загалом [4], [21].

Однією із ключових соціальних проблем сьогодення залишається питання гендерної нерівності. Необхідність у її подоланні була визнана на міжнародній арені під час формування Цілей сталого розвитку [5], [21].

Зокрема, одним із завдань є досягнення гендерної рівності та розширення можливостей всіх жінок та дівчат [6]. Станом на 2020 рік Україна посідає 59 місце із 153 країн у Глобальному звіті про гендерний розрив 2020 [8], підготовленому Всесвітнім економічним форумом. У контексті економічної участі та можливостей з доступу жінок на ринок праці, Україна займає 39 сходинку, у аспекті доступу до освіти та освітніх можливостей – 26, щодо доступу до послуг охорони здоров'я – 52, а в розрізі участі жінок в політичному житті країни та управлінні – 83 місце. Зазначені дані свідчать про те, що хоча в нашій країні жінки мають певну можливість реалізувати свої права на освіту та працю, у питаннях охорони

здоров'я та політичних прав та свобод вони знаходяться у дискримінованому положенні. При цьому, у структурі населення України переважають саме жінки. Відповідно до даних Державної служби статистики України, на 1 січня 2020 їхня кількість сягає 54% [9], [21].

Для прикладу, тільки третина жінок з інвалідністю працездатного віку працюють, а решта потребують працевлаштування, що могло б покращити їх матеріальний достаток і соціалізацію у суспільстві. У той же час, кількість жінок, які самостійно виховують дітей з інвалідністю, щороку зростає і станом на 2017 складала 170 тисяч осіб, що не мають змоги повноцінно працювати, а фінансова і реабілітаційна допомога від держави є недостатньою для адекватного утримання їхніх сімей. Для 60% жінок-внутрішньо переміщених осіб основним доходом є щомісячна адресна допомога держави внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання [10]. Багато жінок без постійного місця проживання опинились в такій ситуації через насильство в сім'ї і відсутності альтернативних варіантів, окрім того, щоб або залишатися з партнером, який чинить насильство, або піти з дому [11], [21]. Відповідне твердження релевантне і для частини жінок, які побували в місцях позбавлення, або живуть з нарко- або алкозалежністю.

Приклади соціальних підприємств (за Каталогом соціальних підприємств України 2016–2017) [12], [21], які діють у сфері допомоги жінкам та забезпечення гендерної рівності зазначені у таблиці.

Таблиця

Соціальні підприємства, за Каталогом соціальних підприємств України 2016–2017, які діють у сфері допомоги жінкам та забезпечення гендерної рівності [12]

Назва підприємства	Вплив на суспільство
1	2
Підприємство «Медтехніка Донбас сервіс» громадської організації жінок-інвалідів Північного Донбасу	Працевлаштування жінок з інвалідністю внаслідок онкозахворювання та надання послуг з реабілітації жінкам після мастектомії
Приватне підприємство «Вітуся»	Надання роботи малозабезпеченим жінкам, матерям-одиначкам, жінкам-переселенкам
Благодійна крамниця «Булавка»	Забезпечення можливості проживання жінок, які постраждали від насильства, у кризовому центрі
Благодійна крамниця «Шафа добра»	Надання підтримки вагітним жінкам та жінкам з маленькими дітьми в тяжких життєвих обставинах

Продовження таблиці

1	2
Приватне підприємство «Сімейний добробут»	Створення нових робочих місць для жінок із віддалених сільських регіонів Херсонської області, а також жінок-внутрішньо переміщених осіб
Підприємств «Здорова кулінарія» Громадської організації «Спілка жінок Полтавщини»	Працевлаштування жінок, які мають низькі доходи через безробіття, у яких відсутній доглядальник, або які мають низький рівень професійної підготовки
Підприємство «Миті»	Допомога в самореалізації та набутті фінансової стабільності ВІЛ-позитивними жінками
Фонд «Професійний розвиток»	Допомога самотнім матерям та вдовам, чий чоловік загинув або перебуває в зоні АТО
Коворкінг для візажистів «Good Look Цех»	Спрямування частини прибутку на проведення соціальних заходів для жінок щодо підвищення beauty-культури (безкоштовних майстер-класів, надання послуг безкоштовно, тощо)

Відповідно до даних дослідження «Жінки та чоловіки на керівних посадах в Україні: відкриті дані ЄДРПОУ» [13], проведено у рамках проєкту Програми розвитку ООН в Україні «Зміцнення бізнес-об'єднань малих і середніх підприємств» у 2017, частка жінок-керівниць серед усіх активних суб'єктів економічної діяльності в Україні становить 40%. Проте такий показник досягнуто, головним чином, за рахунок фізичних осіб-підприємців, що складають 63% усіх суб'єктів економічної діяльності. Частка жінок серед усіх активних фізичних осіб-підприємців склала 46%.

У той же час, серед юридичних осіб частка жінок-керівниць є значно нижчою: вони очолюють лише 30% підприємств та організацій. Таким чином, коли мова йде про здійснення підприємницької діяльності як фізичних осіб-підприємців, жінки і чоловіки реалізують своє право на зайнятість майже на одному рівні. Проте імовірність того, що жінка очолить велике підприємство чи організацію, є значно нижчою [14]. Одними із основних причин меншої кількості жінок-керівниць підприємств у порівнянні із кількістю чоловіків-керівників називають обмеження у доступі до капіталу (як фінансового, так і людського), що стоїть на заваді розвитку їхніх підприємницьких ініціатив, побудови мережі та масштабування впливу, а також стереотипи, які превалюють у традиційних суспільствах із патріархальною моделлю розвитку. Структурні та соціальні виклики з'являються на шляху жінок-підприємниць ще у дитинстві та підлітковому віці, коли дівчат та молодих

жінок менше заохочують до розвитку підприємницьких навиків, або навиків змінотворців задля створення та реалізації суспільних ініціатив [14], аніж хлопців та юнаків. Натомість їм пропонують розвиватись у приватній сфері (у межах сім'ї та домашнього побуту).

Існує думка, що під впливом суспільних стереотипів щодо прийнятних для жінок ролей та моделей поведінки, вони набувають якостей, які надають їм перевагу перед чоловіками, коли мова йде про ведення бізнесу заради суспільного блага [15], [21].

До таких якостей відносять емпатію, апеляцію до особистого досвіду, вміння домовлятися та прагнення до співпраці. Тож вважається, що при заснуванні підприємств чоловіків зазвичай мотивують комерційні цілі або бажання продовжити сімейний бізнес [16], [21], а жінки більше направлені на вирішення суспільних та соціальних проблем громади, стаючи або соціальними підприємницями, або роблячи свій бізнес соціально-відповідальним [17], [21]. У 2011 вийшла друком книга «Дочки Декларації: Як жінки-соціальні підприємниці будували американську мрію» [18], [21], а 2013 журнал «Форбс» опублікував статтю із заголовком «Чи можуть жінки очолити революцію соціальних підприємств?» [19], в якій зазначається, що жінкам завжди доводилось вирішувати дилему протистояння суспільного блага та індивідуалізму за рахунок бачення світу як системи взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів.

Згідно із даними аналітичного звіту «Соціальне підприємництво в Україні: Економіко-правовий аналіз» [20], [21], підготовленого у 2020, більшість працівників соціальних підприємств складає молодь (69%) та жінки (54%), а переважна більшість підприємств працевлаштовують осіб із соціально вразливих категорій населення.

Серед причин переважання в штаті соціальних підприємств жінок, на думку опитаних соціальних підприємців та підприємниць, чільне місце посідає низький рівень заробітної платні у цьому секторі економіки:

1) «Працівниками більшості соціальних підприємств є жінки, через низьку зарплатню»;

2) «Значне залучення жінок у цій сфері, на мою думку, спостерігається із-за нижчого рівня винагороди (оплати праці) у такому виді діяльності, чоловіки мусять бути / є більш вмотивовані стабільним доходом / як годувальники сімей».

У цьому аспекті варто зазначити, що відповідно до даних Державної служби статистики України, у III кварталі 2020 гендерний розрив у оплаті праці в Україні загалом склав 22% [9], що значить, що за той же обсяг роботи у тій же сфері у середньому по економіці жінки отримують на 22%

меншу заробітну платню, аніж чоловіки. Окрім того, жінки більше залучені до роботи в низькооплачуваних сферах (освіта, медицина, сфера надання побутових послуг, тощо), які передбачають значне навантаження та не великий розмір винагороди.

Проте у залежності від напрямку діяльності соціального підприємства та соціальної проблеми, для вирішення якої воно створено, воно може мати певну специфіку щодо структури штату. Якщо соціальне підприємство створено з метою допомоги у робочій та соціальній інтеграції людей з вразливих категорій населення, наприклад жінок, постраждалих від домашнього насильства, або багатодітних жінок-одиначок, то його штат буде або на 100%, або більше, аніж на 50%, складатись із жінок.

Останні тенденції свідчать про те, що в Україні все більше жінок стають засновницями та керівницями соціальних підприємств. Тож проблема відсутності державної підтримки соціального підприємництва перетворюється на гендерну проблему, зокрема у контексті поглиблення та фемінізації бідності. У свою чергу це породжує зростання рівня залежності та експлуатації жінок, погіршення їх соціально-економічного становища та збільшення випадків насильства над жінками [21].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Розвиток соціального підприємництва в Україні є процесом тривалим, масштаб і темпи якого неможливо прогнозувати, що пояснюється децентралізованим характером цих процесів. Значний негативний вплив на поширення соціального підприємництва в Україні спричиняє брак нормативно-правової бази, що регулювала б діяльність соціальних підприємств, а також незначний обсяг інформації в ЗМІ про діяльність численних підприємців-ентузіастів. Відповідно до законодавства, у більшості європейських країн державні органи (особливо на місцевому рівні) можуть надавати привілеї соціальним підприємствам задля підтримки їхньої соціальної місії.

Перспективи подальших досліджень. Процес популяризації соціального підприємництва можна прискорити шляхом проведення активної соціально-економічної політики, розгляду його формування як важливого самостійного напрямку політики соціально-економічних реформ. Саме нарощення активності громадян через створення соціальних підприємств, їхня співпраця з владою дозволить розпочати в Україні вирішення такої надзвичайно актуальної проблеми, як побудова соціальної держави та громадянського суспільства, що і визначає перспективи подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] А. А. Свинчук, А. О. Корнецький, М. А. Гончарова, В. Я. Назарук, Н. Є. Гусак, А. А. Туманова, *Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін*. Київ, Україна: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2017, 188 с.
- [2] «Соціальне підприємництво як неоціненна необхідність для України», *Vox Ukraine. Beta*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://voxukraine.org/uk/sotsialne-pidpryemnytstvo-yak-neotsinenna-neobhidnist-dlya-ukrainy-ua>
- [3] *Український форум благодійників. Веб-сайт*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://ufb.org.ua/about-us/>
- [4] О. В. Сотула. «Соціальне підприємництво як інноваційна модель розвитку економіки», *Ефективна економіка*, № 4, 2013. [Електронний ресурс]. Доступно: file:///Users/macbook/Desktop/efek_2013_4_72.pdf
- [5] «17 Sustainable Development Goals», *United Nations. Department of Economic and Social Affairs Disability*. [Online]. Available: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/envision2030.html>
- [6] «Обеспечение гендерного равенства и расширение прав и возможностей всех женщин и девочек». *Sustainable Development Goal 5. United Nations. Department of Economic and Social Affairs Disability* [Електронний ресурс]. Доступно: <https://sdgs.un.org/ru/goals/goal5>
- [7] «Sozialunternehmertum: Ein effektives Instrument zur Bewältigung sozialer Herausforderungen in der Ukraine?», *Ukraine-Analysen*, Nr. 210, 2018. [Online]. Available: <https://www.laender-analysen.de/ukraine/pdf/UkraineAnalysen210.pdf>
- [8] «Global Gender Gap Report», *World Economic Forum*, 2020. [Online]. Available: <https://www.weforum.org/reports/gender-gap-2020-report-100-years-pay-equality>
- [9] Державна служба статистики України: *Офіційний сайт*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.ukrstat.gov.ua>
- [10] Верховна Рада України. (2018, Жовт. 10). У Верховній Раді відбулися парламентські слухання на тему: «Запобігання та протидія дискримінації жінок з вразливих соціальних груп». [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/163086.html>
- [11] «Бездомні, ромки, переселенки: як суспільство виключає деякі групи людей», *Mistosite*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/bezdomni-romky-pereselenky-ia-k-suspilstvo-vykliuchaie-deiaki-hrupy-liudei-f3d36d82-8f3b-477e-96a2-0d517ddb2890>
- [12] *Каталог соціальних підприємств України 2016–2017*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://drive.google.com/file/d/151lNaCLownZVph->

[lAgcZpk3Esp79sicw/view](#)

- [13] Дослідження «Жінки та чоловіки на керівних посадах в Україні: відкриті дані ЄДРПОУ». [Електронний ресурс].
Доступно: <https://socialdata.org.ua/edrpou-gender/>
- [14] *Emerging Insights 2018: Women (Redefinitions and Reductions in Harm)*. [Online]. Available: <https://www.ashoka.org/de-de/story/emerging-insights-2018-women>
- [15] Noreen Marian Bautista, *How empathy makes women great social entrepreneurs, community builders*. [Online].
Available: <https://www.devex.com/news/how-empathy-makes-women-great-social-entrepreneurs-community-builders-83170>
- [16] *Global Entrepreneurship Monitor 2019/2020 Global Report*. [Online].
Available: <https://www.gemconsortium.org/report/gem-2019-2020-global-report>
- [17] *GEM 2015 Report on Social Entrepreneurship*. [Online].
Available: <https://www.gemconsortium.org/report/gem-2015-report-on-social-entrepreneurship>
- [18] «Daughters of the Declaration: How Women Social Entrepreneurs Built the American Dream», *Amazon*. [Online].
Available: <https://www.amazon.com/Daughters-Declaration-Social-Entrepreneurs-American/dp/1610390318>
- [19] *Can Women Lead The Social Enterprise Revolution?* [Online].
Available: <https://www.forbes.com/sites/yec/2013/10/17/can-women-lead-the-social-enterprise-revolution/?sh=26729f573793>
- [20] «Соціальне підприємництво в Україні: Економіко-правовий аналіз», *Аналітичний звіт*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-11/Legal%20report%20in%20Ukraine%20Ukrainian.pdf>
- [21] Л. Антонюк, *Соціальне підприємництво в Україні в часи COVID-19 через призму гендерної рівності*. [Електронний ресурс].
Доступно: http://womensleague.org.ua/Uploads/aadmin/doslidzhennya_sp_covid19_period.pdf?branch_match_id=885429621229111125&utm_medium=marketing
- [22] О. Б. Кіреєва, «Соціальне підприємництво як інструмент державної соціальної політики», *Державне управління та місцеве самоврядування*. [Електронний ресурс].
Доступно: [http://ww.w.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://ww.w.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kobdsp.pdf)

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE: A GENDER ASPECT

Zinaida Smutchak,

Doctor of economic sciences, associate professor,
Head of the Department of Management and Economics
Flight Academy of National Aviation University.
Kropyvnytskyi, Ukraine.

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-6079-9227>
zinulechka@ukr.net

Abstract. The article reveals the essence of social entrepreneurship. The stages of development of social entrepreneurship in Ukraine are described. The activity of social enterprises is beneficial for the macroeconomic development of each country, as this activity makes it possible to reduce part of government spending on solving the problems of socially disadvantaged people, their employment and social adaptation. The main components of social entrepreneurship are identified. Social enterprises are designed to meet the needs of community members that the public sector cannot meet and the private sector ignores. This is a niche for social enterprises. The local communities benefit mostly from the development of social entrepreneurship. The development of social entrepreneurship in Ukraine is a long process, the scale and pace of which cannot be predicted, which is explained by the decentralized nature of these processes. Significant negative impact on the spread of social entrepreneurship in Ukraine is caused by the lack of regulatory framework that would regulate the activities of social enterprises, as well as a small amount of information in the media about the activities of many enthusiastic entrepreneurs. The process of popularization of social entrepreneurship can be accelerated by conducting an active socio-economic policy, considering the formation of yogis as an important independent direction of the policy of socio-economic reforms. It is the increase in the activity of citizens through the creation of social enterprises, their cooperation with the authorities will allow Ukraine to begin solving such an extremely important problem as building a welfare state and civil society.

Keywords: social entrepreneurship; social economy; social responsibility; business; gender inequality.

СОЦИАЛЬНОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО В УКРАИНЕ: ГЕНДЕРНЫЙ АСПЕКТ

Смутчак Зинаида Васильевна,

доктор экономических наук, доцент,

заведующая кафедрой менеджмента и экономики

Лётной академии Национального авиационного университета.

Кропивницкий, Украина.

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-6079-9227>

zinulechka@ukr.net

Аннотация. В статье раскрыта сущность социального предпринимательства. Охарактеризованы этапы развития социального предпринимательства в Украине. Деятельность социальных предприятий выгодна для макроэкономического развития каждой страны, поскольку эта деятельность дает возможность уменьшить часть государственных расходов на решение проблем социально незащищенных людей, их трудоустройства и общественной адаптации. Определены основные составляющие социального предпринимательства. Внимание акцентировано на вопросе гендерного неравенства в социальном предпринимательстве. Социальные предприятия призваны удовлетворить те потребности членов общины, которые не может удовлетворить государственный сектор, а частный - игнорирует. Это является нишей для деятельности социальных предприятий. Именно местные общины получают основную пользу от развития социального предпринимательства. Развитие социального предпринимательства в Украине является процессом длительным, масштаб и темпы которого невозможно прогнозировать, что и объясняется децентрализованным характером этих процессов. Значительное негативное влияние на распространение социального предпринимательства в Украине вызывает недостаток нормативно-правовой базы, которая регулировала бы деятельность социальных предприятий, а также незначительный объем информации в СМИ о деятельности многочисленных предпринимателей энтузиастов. Процесс популяризации социального предпринимательства можно ускорить путем проведения активной социально-экономической политики, рассмотрения его формирования как важного самостоятельного направления политики социально-экономических реформ. Именно наращивание активности граждан через создание социальных предприятий, их сотрудничество с властью позволит начать в Украине решения такой чрезвычайно актуальной проблемы,

как построение социального государства и гражданского общества.

Ключевые слова: социальное предпринимательство; социальная экономика; социальная ответственность; бизнес; гендерное неравенство.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] A. A. Svynchuk, A. O. Kornetskyi, M. A. Honcharova, V. Ya. Nazaruk, N. Ye. Husak, A. A. Tumanova, Sotsialne pidpriumnytstvo: vid idei do suspilnykh zmin. Kyiv, Ukraina: TOV «PIDPRYIEMSTVO «VI EN EI», 2017, 188 s.
- [2] «Sotsialne pidpriumnytstvo yak neotsinenna neobkhidnist dlia Ukrainy», Vox Ukraine. Beta. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://voxukraine.org/uk/sotsialne-pidpriumnytstvo-yak-neotsinenna-neobkhidnist-dlya-ukrainy-ua>
- [3] Ukrainyski forum blahodiinykiv. Veb-sait. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://ufb.org.ua/about-us/>
- [4] O. V. Sotula. «Sotsialne pidpriumnytstvo yak innovatsiina model rozvytku ekonomiky», Efektyvna ekonomika, № 4, 2013. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: file:///Users/macbook/Desktop/efek_2013_4_72.pdf
- [5] «17 Sustainable Development Goals», United Nations. Department of Economic and Social Affairs Disability. [Online].
Available: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/envision2030.html>
- [6] «Obespechenye gendernoho ravenstva y rasshyrenye prav y vozmozhnostei vseh zhenshchyn y devochek». Sustainable Development Goal 5. United Nations. Department of Economic and Social Affairs Disability [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://sdgs.un.org/ru/goals/goal5>
- [7] «Sozialunternehmertum: Ein effektives Instrument zur Bewältigung sozialer Herausforderungen in der Ukraine?», Ukraine-Analysen, Nr. 210, 2018. [Online]. Available: <https://www.laender-analysen.de/ukraine/pdf/UkraineAnalysen210.pdf>
- [8] «Global Gender Gap Report», World Economic Forum, 2020. [Online]. Available: <https://www.weforum.org/reports/gender-gap-2020-report-100-years-pay-equality>
- [9] Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: Ofitsiinyi sait. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <http://www.ukrstat.gov.ua>
- [10] Verkhovna Rada Ukrainy. (2018, Zhovt. 10). U Verkhovnii Radi vidbulysia parlamentski slukhannia na temu: «Zapobihannia ta protydiia dyskryminatsii zhinok z vrazlyvykh sotsialnykh hrup». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/163086.html>
- [11] «Bezdomni, romky, pereselenky: yak suspilstvo vykliuchaie deiaki hrupy liudei», Mistosite. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/bezdomni-romky-pereselenky-iak-suspilstvo-vykliuchaie-deiaki-hrupy-liudei-f3d36d82-8f3b-477e-96a2-0d517ddb2890>
- [12] Kataloh sotsialnykh pidpriumstv Ukrainy 2016–2017. [Elektronnyi

- resurs]. Dostupno: <https://drive.google.com/file/d/151NaCLownZVph-lAgcZpk3Esp79sicw/view>
- [13] Doslidzhennia «Zhinky ta choloviky na kerivnykh posadakh v Ukraini: vidkryti dani YeDRPOU». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://socialdata.org.ua/edrrou-gender/>
- [14] Emerging Insights 2018: Women (Redefinitions and Reductions in Harm). [Online]. Available: <https://www.ashoka.org/de-de/story/emerging-insights-2018-women>
- [15] Noreen Marian Bautista, How empathy makes women great social entrepreneurs, community builders. [Online]. Available: <https://www.devex.com/news/how-empathy-makes-women-great-social-entrepreneurs-community-builders-83170>
- [16] Global Entrepreneurship Monitor 2019/2020 Global Report. [Online]. Available: <https://www.gemconsortium.org/report/gem-2019-2020-global-report>
- [17] GEM 2015 Report on Social Entrepreneurship. [Online]. Available: <https://www.gemconsortium.org/report/gem-2015-report-on-social-entrepreneurship>
- [18] «Daughters of the Declaration: How Women Social Entrepreneurs Built the American Dream», Amazon. [Online]. Available: <https://www.amazon.com/Daughters-Declaration-Social-Entrepreneurs-American/dp/1610390318>
- [19] Can Women Lead The Social Enterprise Revolution? [Online]. Available: <https://www.forbes.com/sites/yec/2013/10/17/can-women-lead-the-social-enterprise-revolution/?sh=26729f573793>
- [20] «Sotsialne pidpriemnytstvo v Ukraini: Ekonomiko-pravovyi analiz», Analitichnyi zvit. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-11/Legal%20report%20in%20Ukraine%20Ukrainian.pdf>
- [21] L. Antoniuk, Sotsialne pidpriemnytstvo v Ukraini v chasy COVID-19 cherez pryzmu hendernoi rivnosti. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://womensleague.org.ua/Uploads/aadmin/doslidzhennya_sp_covid19_period.pdf?branch_match_id=885429621229111125&utm_medium=marketing
- [22] O. B. Kirieieva, «Sotsialne pidpriemnytstvo yak instrument derzhavnoi sotsialnoi polityky», Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: [http://www.w.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.w.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kobdsp.pdf)

Стаття надійшла до редакції
16 січня 2021 року